

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1915 kl. 5 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga *Motionen.* utskott hänvisad motion, nr 92, har herr Magnusson i Skövde hemställt, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbeta förslag till bestämmelser, varigenom tillverkare av frukt- och bärsaft, frukt- och bärviner, läskedrycker, fruktmarmelader, lemonadpulver och likartade surrogat åläggas att å etiketter och omslag till saluhållen vara förutom tillverkarens namn angiva de ingredienser, varav respektive varor äro tillverkade, och att Kungl. Maj:t vidtager de åtgärder i övrigt, som i ärendet äro erforderliga.»

Beträffande den av motionären förebragta motiveringen hänvisas till motionen.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott har i anledning av motionen anfört följande:

*Andra
kammarens
utskott.*

»Vid överbägande av förevarande motion har det syns utskottet angeläget att först och främst bringa i åtanke, hurusom i vårt land redan länge gjort sig gällande ett trängande behov av lagstiftning mot förfalskning av livsmedel i allmänhet. I gällande allmän lag finnes icke någon mot sådan förfalskning riktad bestämmelse mer än den i 22 kap. 13 § strafflagen, som stadgar ansvar för den, som säljer ont för

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 12 saml. 2 avd. 6 häft. (Nr 7).

gott, mängt för omängt eller det, vari han vet fel vara, utan att sådant uppenbara. Av en del rättsfall, som förekommit, framgår emellertid, att detta lagrum icke äger sådan effektivitet, att det är ägnat att råda bot på missförhållandena å detta område. Det var uppenbarligen med anledning härav, som kungl. medicinalstyrelsen i september 1913 ingick med en underdånig framställning om vidtagande av åtgärder för åvägbringandet av en lagstiftning mot livsmedelsförfalskning. Att likväl icke något hittills åtgjorts i saken, torde bero på att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sedan dess påkallats av viktigare och mera brådskande angelägenheter.

Då utskottet sålunda icke kunnat undgå att till en början fästa uppmärksamheten på det redan länge trängande önskemålet om åstadkommande av en effektiv lagstiftning mot livsmedelsförfalskning i allmänhet, har skälet givetvis varit, att föreliggande motion i sin mån direkt ger anledning till en dylik erinran. Såsom av densamma framgår, avser den nämligen en lagstiftning beträffande vissa särskilda slag av livsmedel — bärsaft, frukt- och bärviner, läskedrycker, fruktmarmelader, lemonadpulver och liknande surrogat — i fråga om vilkas tillverkning åtskilliga allmänt existerande missförhållanden påvisas. Av utskottet i riklig mängd tillgängligt material framgår, att nämnda av motionären antydda missförhållanden i själva verket vunnit en utbredning, som icke minst bland fackspecialister och för den allmänna hälsovården ansvariga ämbetsmyndigheter påkallat allvarlig uppmärksamhet. Till belysande av hithörande frågor må anföras några av på området kompetenta bedömare gjorda uttalanden.

I lantbruksakademiens handlingar och tidskrift 1911 påpekar överkontrollören, fil. d:r Carl von Schéele det bedrägeri, för vilket allmänheten blir utsatt, så länge användningen av sackarin är tillåten vid framställning av närings- och njutningsmedel, varefter det beträffande läskedrycksindustrien, där detta bedrägeri i särskilt hög grad gör sig gällande, heter: »Denna industri förtjänade egentligen sitt eget kapitel. Sådan den ter sig i fabrikerna på landsbygden, är det i sanning en sorglig fabrikation, med bedrävliga råvaror och bedrävliga fabrikat. Och man kan naturligen ej finna det annat än nedslående, att, medan våra skogar äro fulla av bär, varav de förträffligaste läskedrycker till billigt pris skulle kunna beredas, dricker man här i landet uteslutande konstgjorda produkter, vilka, varken beträffande arom eller näringsvärde, på något sätt kunna jämföras med verkliga bärsaft. Vid undersökningar av dessa läskedrycker påträffas ofta sådana, som uteslutande bestå av sackarin, färgämne, konstgjord essens, kolsyra och vatten utan något som

helst näringsvärde. De flesta fabriker torde nog använda någon liten sockertillsats för att göra varan fylligare, men för övrigt endast sackarin och andra konstprodukter. Konsumtionen av dessa konstgjorda läskedrycker, vilkas verkliga värde på intet sätt svarar emot det pris de betinga och vilka utöva en förödande konkurrens med läskedrycker av mera gedigen sammansättning, är för närvarande stadd i stark ökning.»

I Svensk kemisk tidskrift 1912 publiceras av ingenjören Thure Sundberg, kemist vid hälsovårdsnämndens födoämneskontroll i Stockholm, en del å hälsovårdsnämndens laboratorium utförda undersökningar av i handeln förekommande bär- och fruktsafter, varvid det som resultat av undersökningarna fastslås, »att en stor del av bärsafterna utgöras av rena konstprodukter, utan att etiketten i något av de undersökta fallen anger varans verkliga art. Köparen kan alltså ej av det yttre avgöra, om han får en naturlig bärsaft eller en konstprodukt; däremot förekomma bedrägliga beteckningar, såsom när en starkt glykoshaltig produkt, som innehåller essence och tjärfärgämne, men tydligen är fri från bärsaft, kallas: »prima sockrad hallonsaft», eller när en annan konstprodukt är försedd med orden: »Hushållskokad, ren natursaft garanteras». Av det anförda drar författaren slutsatsen, att »man utan vidare bör kunna enas om, att en saft, som säljes under benämningen »hallonsaft» eller »sockrad hallonsaft» skall utgöras av den ur hallon utan otillbörlig vattentillsats vunna saften endast försatt med socker. Detsamma gäller andra *bärsafter*. Och beträffande *konstsafter* bör man fordra, att varans art av konstprodukt tydligt anges på etiketten». — Beträffande hälsovådligheten av ifrågavarande essencer och färgämnen yttrar sist anförda auktoritet följande: »Att bevisa att dylika konstprodukter äro hälsoskadliga och därför hemfallna under hälsovårdsstadgans föreskrifter torde endast i sällsynta undantagsfall vara möjligt, men nog synes en ohindrad tillverkning och försäljning av vilka blandningar som helst under namn av allmänt använda födoämnen och njutningsmedel innebära ett experimenterande med människors hälsa. Dessutom utgör nu rådande efterlåtenhetssystem en allvarsam fara för den lojala lifsmedelshandeln».

Av det anförda är fullt tydligt, att den industri — och härmed avses huvudsakligen läskedrycksindustrien — som i vårt land uppstått genom tillverkningen av här ifrågavarande varor, utvecklat sig sålunda, att våra vanligast förekommande läskedrycker i allmänhet äro att anse som konstprodukter. De innehålla — förutom naturligtvis vatten och kolsyra — huvudsakligast citronsyra, socker, färgämnen samt s. k. frukt-

eller bäressens. Essensen, som ger läskedrycken dess smak och karaktär, köpes i de allra flesta fall utomlands, huvudsakligast i Tyskland och Danmark. Antingen framställs den på rent kemisk väg eller utgöres den av mer eller mindre oblandade destillat eller extrakt av de olika frukt- eller bärsorterna. Även färgämnen köpas huvudsakligast utomlands. Att läskedrycksindustrien slagit in på sådana vägar synes vara beroende på å ena sidan svårigheten att få av ren bär- eller fruktsaft beredda läskedrycker att hålla sig samt å andra sidan den större bekvämlighet vid tillverkningen, som användandet av essenser och färgämnen erbjuder. Det anses emellertid, att de olägligheter, som sålunda hittills stått hindrande i vägen för användande av ren bär- eller fruktsaft i läskedryckshanteringen, lätt skulle kunna övervinnas och att, om så kunde ske, läskedrycksindustrien skulle komma att tvingas in på andra vägar än de nuvarande, varigenom kunde vinnas fördelar av stor nationalekonomisk betydelse. De avsevärda summor, som nu gå till utlandet för inköp av essenser och färgämnen, skulle komma vår inhemska bär- och fruktsaftstillverkning till godo och sålunda stanna inom landet. Ett sådant förädlade av läskedrycksindustrien skulle även med hänsyn till det allmänna hälsotillståndet vara önskvärt, då det väl kan ifrågasättas, om de konstproducerade läskedryckerna i längden äro nyttiga för hälsan.

Vad här ovan anförts rörande läskedrycker torde kunna i stort sett sägas jämväl om safter och bärviner.

Det synes utskottet ställt utom allt tvivel, att ett verkligt behov föreligger, att åtgärder vidtagas av den art, som i motionen avses, till förekommande av det lindrigast sagt oegentliga förfarande, som allmänt praktiseras av industrien på hithörande område. Ett höjande av densamma vore därigenom att förvänta, då åtgärder av berörda slag mer än nu är fallet skulle bidra till att rikta allmänhetens uppmärksamhet på skillnaden mellan naturprodukt och konstprodukt, och det i samma mån torde kunna antagas, att från fabrikanternas sida ett livligare intresse än hittills skulle göra sig gällande att utfinna metoder för ett ändamålsenligt användande av frukt- och bärsaft i industrien.

Utskottet är jämväl ense med motionären däri, att den för ändamålet erforderliga utredningen bör ske i samband med den bebadade, här ovan omnämnda utredningen om livsmedelsförfälskningar och åtgärder däremot, och detta så mycket hellre, som önskvärdheten av ifrågavarande utredning av kungl. medicinalstyrelsen bland annat mo-

tiverats just med påpekande av de beklagliga missförhållanden, som inom läskedrycksindustrien redan länge kunnat iakttagas.

Vad beträffar själva de av motionären föreslagna åtgärderna torde lämpligheten av att å etikett eller omslag upptaga *alla* i varan ingående beståndsdelar starkt kunna ifrågasättas, dels av den anledningen, att en fabrikant, med hänsyn till konkurrensen på området, icke skäligen bör tvingas till att alltför fullständigt angiva varans sammansättning, dels av det skälet att genom ett dylikt fullständigt angivande av varans ingredienser knappast skulle åstadkommas vad motionären åsyftar, i det att i många fall den stora allmänheten säkerligen ej skulle få klart för sig vad etiketten innebär. Däremot borde vid bötesansvar föreskrivas skyldighet för fabrikant, som tillhandahåller vara, vilken icke är att anse som naturprodukt, att å etikett eller omslag låta anbringa — förutom tillverkarens namn — benämningen »konstprodukt». Men för att ett sådant stadgande må kunna bli effektivt erfordras uppenbarligen bestämmelser om vad som menas med naturprodukt och vad som menas med konstprodukt, varvid givetvis måste gälla, att som konstprodukter böra betraktas alla sammansättningar, däri ingå färgämnen och essenser, oavsett om dessa senare äro utdragna ur frukt och bär eller beredda på rent kemisk väg.

Om dylika bestämmelser bleve fastslagna torde det icke bli nödigt att, såsom i motionen ifrågasatts, föreskriva särskilt ansvar för falska uppgifter om sammansättningen å etikett eller omslag. Därest tillverkaren enligt lag har skyldighet angiva en vara som konstprodukt, men i stället anbringar en etikett, varav köparen för anlåtes antaga att den är naturprodukt, måste han uppenbarligen anses förfallen till ansvar enligt 22 kap. 13 § strafflagen.

I fråga om tillsynen å efterlevnaden av de ifrågasatta bestämmelserna torde kunna anordnas kontroll i ungefärlig överensstämmelse med föreskrifterna i kungl. förordningen angående kontroll å tillverkningen av margarin m. m.

Mot de fördelar, som en lagstiftning å området i fråga medför, torde knappast kunna uppvisas några nackdelar. Den komme ju att lämna hela den nu bedrivna industrien på området oberörd och endast rikta sig mot den illojala konkurrensen.»

Andra kammaren beslöt för sin del i enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbета förslag till bestämmelser, varigenom tillverkare av frukt- och bärsaft, frukt- och bärviner, läskedrycker, fruktmarme-

*Andra
kammarens
beslut.*

lader, lemondpulver och likartade surrogat åläggas att antingen genom anbringande å saluhållen vara av etiketter, varå förutom tillverkarens namn angivas de ingredienser, varav respektive varor äro tillverkade, eller annorledes medverka till förhindrande av naturprodukters förväxlande med konstprodukter, ävensom att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder i övrigt, som i ärendet äro erforderliga.»

Detta andra kammarens beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet.

Utskottet inser, att åtgärder böra vidtagas dels för att motverka naturprodukternas tillbakaträngande genom användande av konstgjorda preparat, dels ock för att förekomma, att vid försäljning förväxling äger rum mellan konst- och naturprodukter. Sannolikt torde detta syfte kunna vinnas på det sätt, andra kammarutskottets utlåtande anvisar — åläggande för tillverkare att å etikett eller omslag tydligt angiva varans beskaffenhet av natur- eller konstprodukt. Utskottet anser ock, att en utredning av frågan är av behovet påkallad, och att denna lämpligen kan ske i samband med utredning om åvägabringande av en lagstiftning mot livsmedelsförfalskning.

Utskottet kan emellertid icke till alla delar instämma i den motivering, som lämnats i andra kammarens utskottsutlåtande.

Det förefaller, som om däri förbisetts, att konstgjorda preparat hava användning icke endast vid tillverkning av sådana läskedrycker, som kunna hänföras till rena konstprodukter, utan även vid fabrikation av sådana produkter, som framställas av inhemska bär och frukter. Enligt vad utskottet inhämtat, torde nämligen en mindre tillsats av konstpreparat hava viss betydelse även för sådan tillverkning, vid vilken användas sist angivna ingredienser.

Då härtill kommer, att det icke konstaterats, att dessa preparat äro hälsovådliga, kan det icke vara lämpligt att såsom konstprodukt beteckna alla sådana fabrikat, vid vilkas tillverkning ingått ifrågavarande surrogat. Lämpligare synes då vara att såsom grund för benämningen naturprodukt och konstprodukt fastställa vissa maximi- och minimigränser för dessa olika beståndsdelar vid viss bestämd koncentrationsgrad.

Vad särskilt beträffar det surrogat, som för tillverkningen av läskedrycker äger största ekonomiska betydelsen, nämligen sackarinet, torde någon direkt menlig inverkan på folkhälsan genom detta sötningsämne icke vara att befara, enligt vad senaste medicinska uttalanden synas

giva vid handen, men då sackarinet i motsats till sockret icke äger något näringsvärde, anser utskottet lämpligt, att å de i handeln förekommande fabrikaten bör angivas, huruvida till dessa i övervägande grad använts socker eller sackarin, på det att den konsumerande allmänheten ej härom må lämnas i tvivelsmål. Sackarinfrågan torde emellertid komma att beaktas av de av Kungl. Maj:t den 5 december 1913 tillkallade sakkunniga för utredning om förändrad lagstiftning i fråga om införsel, tillverkning och användning av sackarin och andra sötningssämnen.

I fråga om eventuella kontrollåtgärder har andra kammarens utskott ansett, att sådana kunna anordnas i ungefärlig överensstämmelse med gällande föreskrifter för kontroll å tillverkning av margarin m. m. Det synes dock utskottet, som om den för margarintillverkningen anpassade, relativt dyrbara kontrollen näppeligen kan vara den ekonomiskt och tekniskt mest ändamålsenliga för ifrågavarande industri med dess jämförelsevis stora antal av små företag. Det kan ock ifrågasättas, huruvida ej i samband med denna kontroll mera effektiv tillsyn borde ägnas åt de hygieniska förhållandena vid tillverkningen av läskedrycker m. m. En sådan tillsyn torde vara desto mera behövlig som ett förbiseende av hygienens krav vid nämnda tillverkning visat sig vara en väsentlig anledning till, att dessa drycker ej så sällan befunnits ohälsosamma. Utskottet vill härvid framhålla önskvärdheten av, att kontrollen icke göres mer betungande än vad nödig hänsyn till folkhälsan kräver.

Då utskottet emellertid kan instämma i den anhållan om lämpliga åtgärder till berörda missförhållandens avhjälpan, som uttryckts i andra kammarens beslut, får utskottet hemställa,

att första kammaren ville biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 9 april 1915

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid detta ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar *Nylander*, *Danström*, friherre *De Geer*, *von Koch*, *Steffen*, greve *Spens* och *Ostling*.
